

1. Η ΑΜΦΙΛΕΓΟΜΕΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΧΕΝΡΙ ΚΙΣΙΝΓΚΕΡ

Μέσο: . . . . . ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ημ. Έκδοσης: . . .01/12/2023 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .01/12/2023

Σελίδα: 1

Α.Ρ. ΡΗΤΣΟ

Η αμφιλεγόμενη κληρονομιά του Χένρι Κίσιγκκερ

Ιανουάριος του 1972. Ο Χένρι Κίσιγκκερ σκεπτικός κατά τη διάρκεια μιας συνέντευξης Τύπου στον Λευκό Οίκο. Ήταν ο ισχυρότερος υπουργός Εξωτερικών και διαμόρφωσε την αμερικανική Ιστορία στη διάρκεια του Ψυχρού Παλέμου. Η διπλωματική του κληρονομιά εξακολουθεί να επηρεάζει τις σχέσεις της Ουάσιγκτον με τη Ρωσία, την Κίνα και τις χώρες της Μέσης Ανατολής. Πέθανε στο Κονέκτικατ συμπληρώνοντας έναν αιώνα ζωής και ακόμη και την επαύριον του θανάτου του εξακολουθεί να προκαλεί δέος και μίσος ως μία από τις πλέον αμφιλεγόμενες προσωπικότητες της πολιτικής σκηνής. Άλλοι ήθελαν να παραπεμφθεί για εγκλήματα πολέμου κι άλλοι τον θεωρούσαν δεξιοτέχνη της Realpolitik, άξιο συνεχιστή του Μέτερνικ, τον οποίο μελέτησε. Υπήρξε

«κόκκινο πανί» για τους Έλληνες και την ομογένεια, καθώς σε αυτόν αποδόθηκε σε σημαντικό βαθμό η ευθύνη για τη στάση που τήρησαν οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ έναντι της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο.

ΔΙΑΒΑΣΤΕ ΑΚΟΜΗ

- ✔ **Ο ρόλος του πριν και κατά τη διάρκεια της εισβολής στην Κύπρο**
- ✔ **Τα βασικά γνωρίσματα της πολιτικής του**
- ✔ **Θάνος Βερέμης: Η γνωριμία μου με τον Κίσιγκκερ**
- ✔ **Ήταν πλείμποι ή έδειχνε απλά γήινος;**

Σελ. 3-5

1. Η ΑΜΦΙΛΕΓΟΜΕΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΧΕΝΡΙ ΚΙΣΙΝΓΚΕΡ

Μέσο: . . . . . ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ημ. Έκδοσης: . . . 01/12/2023 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 01/12/2023

Σελίδα: 3

Αντιδράσεις για το Νομπέλ Ειρήνης εν μέσω του πολέμου στο Βιετνάμ

Του ΡΟΝ ΝΤΕΠΑΣΚΟΥΑΛΕ

Το 1973, και ενώ ο πόλεμος του Βιετνάμ συνέχιζε να μαινεται, ο Χένρι Κισινγκκερ ήταν ένας από τους δύο διπλωμάτες που μοιράστηκαν το βραβείο Νομπέλ Ειρήνης, μετά τη διαπραγμάτευση των Συμφωνιών Ειρήνης του Παρισιού που έδωσαν τέλος στην αμερικανική στρατιωτική εμπλοκή στο Βιετνάμ. Ο Κισινγκκερ χαρακτήρισε την ειρηνευτική συμφωνία «έντιμη ειρήνη». Η αντίδραση στη βράβευσή του, όμως, υπήρξε κάθε άλλο παρά τιμητική. Πολλοί αποκάλεσαν το Νομπέλ «βραβείο πολέμου». Ο πόλεμος απείχε ακόμη πολύ από τη λήξη του, ενώ καταγίδια διαμαρτυριών και ειρωνείας ξέσπασε γύρω από τη βράβευσή του Κισινγκκερ. Οι επικριτές του τον κατηγορούσαν

Οι επικριτές του Κισινγκκερ τον κατηγορούσαν ότι οι ειρηνευτικές συμφωνίες αποτελούσαν μακιαβελικό σχέδιο, ενώ η υπογραφή της συνθήκης θα μπορούσε να έχει πραγματοποιηθεί χρόνια νωρίτερα.

σαν ότι οι ειρηνευτικές συμφωνίες αποτελούσαν μακιαβελικό σχέδιο, ενώ η υπογραφή της συνθήκης θα μπορούσε να έχει πραγματοποιηθεί χρόνια νωρίτερα.

Η δημοσιότητα είχε αρχίσει να στρέφεται πάνω στην παράνομη

εκστρατεία εναέριων βομβαρδισμών της Καμπότζης από αμερικανικά αεροσκάφη, μετά τις αποκλήψεις του δημοσιογράφου Σίμορ Χερς το καλοκαίρι του 1973. Μόλις δύο ημέρες μετά την υπογραφή των Συμφωνιών του Παρισιού, ο καθηγητής Τζον Σάνες, μέλος της νορβηγικής ακαδημίας Νομπέλ, πρότεινε τον Κισινγκκερ και τον Βιετναμέζο ομόλογό του, Λε Ντουκ Το, για το βραβείο Ειρήνης.

Σε ανταπόκρισή τους από το Οσλο στις 17 Οκτωβρίου 1973, οι Times έγραφαν ότι «το βραβείο προκάλεσε μεγάλη έκπληξη εδώ στη Νορβηγία, με παρατηρητές να εκτιμούν ότι αυτή θα ήταν η πλέον αμφιλεγόμενη βράβευσή στην ιστορία του θεσμού που χρονολογείται από το 1901». Η επιτροπή βράβευσης αιτιολόγησε την από-

φασή της λέγοντας ότι οι Συμφωνίες του Παρισιού «προκάλεσαν κύμα χαράς και ελπίδας για ειρήνη σε όλο τον κόσμο. Ελπίζουμε ότι όλες οι πλευρές της διένεξης θα νιώσουν την ηθική ευθύνη και θα συμφωνήσουν σε μόνιμη ειρήνη για τον λαό της Ινδοκίνας».

Ρεπορτάζ των Times για την επιλογή έγραφε: «Οι κακές γλώσσες στο Οσλο λένε ότι οι αναγνώστες θα κάνουν καλά να μην πετάξουν τα κόμικς τους, γιατί το βραβείο Νομπέλ Λογοτεχνίας θα απονεμηθεί του χρόνου στον Ουόλτ Ντίστονι». Δύο από τα μέλη της επιτροπής παραιτήθηκαν σε ένδειξη διαμαρτυρίας.

«Η επιτροπή είχε επιλέξει 47 υποψηφίους για το βραβείο – μεταξύ τους ο πρόεδρος Νίξον και ο Γιουγκοσλάβος πρόεδρος Τίτο.

Πολλοί εδώ πίστευαν ότι το βραβείο θα κατέληγε στον αρχιεπίσκοπο της Ρεσίφης της Βραζιλίας, Ελντερ Καμάρρα, για το σημαντικό κοινωνικό έργο του. Ο Καμάρρα έχει επιλεγεί μεταξύ των υποψηφίων για τρία συνεχόμενα έτη, έγραφε η ανταπόκριση των Times.

Ο Λε Ντουκ Το αρνήθηκε να παραλάβει το βραβείο λέγοντας ότι η ειρήνη δεν είχε φθάσει ακόμη. Ο πόλεμος συνεχίστηκε με αμείωτη ένταση για άλλα σχεδόν δύο χρόνια, μέχρι την πτώση της Σαϊγκόν. Ο Κισινγκκερ δεν ταξίδεψε εντέλει στο Οσλο για να παραλάβει το βραβείο του, ενώ μετά την πτώση της Σαϊγκόν προσπάθησε –ανεπιτυχώς– να επιστρέψει το Νομπέλ.

Εγγραφά της επιτροπής Νομπέλ, που δημοσιοποιήθηκαν το

2023, αποκαλύπτουν ότι τα μέλη της γνώριζαν ότι ο πόλεμος δεν επρόκειτο να λήξει σύντομα. Ο καθηγητής Σάνες είχε γράψει σε επιστολή του προς τα άλλα μέλη: «Συνειδητοποιώ ότι η πραγματική πρακτική σημασία των Συμφωνιών Ειρήνης δεν θα γίνει αντιληπτή παρά μόνο μετά το πέρας μεγάλου χρονικού διαστήματος».

Μιλώντας πρόσφατα στην εφημερίδα The Guardian, ο καθηγητής Στάν Τόνσον του Ινστιτούτου Ερευνών για την Ειρήνη στο Οσλο λέει σχετικά με το σκεπτικό της επιτροπής Νομπέλ: «Παρότι έχω πολύ έντονες μνήμες των διεργασιών για τη βράβευσή του Κισινγκκερ, μου προκαλεί ακόμη μεγαλύτερη έκπληξη σήμερα ότι η επιτροπή μπόρεσε να λάβει μια τόσο κακή απόφαση».

Πώς επιχείρησε να παρακάμψει το εμπάργκο στην Τουρκία

Η επιστολή Μπίτσιου και το 7:10 στα όπλα

Της ΔΩΡΑΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ο Χένρι Κίσιγκκερ υπήρξε «κόκκινο πανί» για τους Έλληνες και την ομογένεια, καθώς σε αυτόν αποδόθηκε σε σημαντικό βαθμό η ευθύνη για τη στάση που πήρσαν οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ έναντι της τουρκικής εισβολής. Οι αποκαλύψεις στο βιβλίο του Αλέξη Παπαχελά «Ένα σκοτεινό δωμάτιο 1967-1974» αναδεικνύουν τον ρόλο του τότε Αμερικανού υπουργού Εξωτερικών, τόσο με το σχέδιό του να πείσει τη χούντα να μην αντιδράσει στην εισβολή, διοχετεύοντας την πληροφορία ότι οι Τούρκοι στρατιώτες είχαν λάβει εντολή να μην πυροβολούν, όσο και με την αναφορά του πριν από τον δεύτερο γύρο της εισβολής ότι «δεν υπάρχει κάποιος αμερικανικός λόγος για τον οποίο οι Τούρκοι δεν πρέπει να έχουν το ένα τρίτο της Κύπρου».

Η στάση των ΗΠΑ έναντι της εισβολής προκάλεσε ισχυρό κύμα αντιαμερικανισμού, που εκδηλώθηκε έντονα και πέραν του Ατλαντικού από την ομογένεια. Στις 18 Αυγούστου του 1974 περισσότεροι από 30.000 ομογενείς διαδήλωσαν κοντά στον Λευκό Οίκο φωνάζοντας «Δολοφόνη Κίσιγκκερ». Ο πανίσχυρος Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών θεωρούσε ότι η επιρροή του ελληνοαμερικανικού λόμπι έθετε εμπόδια στην προώθηση της πολιτικής που επιθυμούσε. Η επιβολή από το Αμερικανικό Κογκρέσο εμπάργκο στην παροχή εξοπλισμών στην Τουρκία ήταν για τον ίδιο και αποτέλεσμα της πίεσης που ασκήθηκε από την ομογένεια.

Ένα χρόνο μετά την εισβολή, στις 30 Ιουλίου 1975, ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, μαζί με τον υπουργό Εξωτερικών Δημήτρη Μπίτσιου και τον διευθυντή του γραφείου του, Πέτρο Μολυβιάτη, συναντήθηκε με τον Αμερικανό πρόεδρο Φορντ και τον Χένρι Κίσιγκκερ στο Ελσίνκι. Ο Πέτρος Μολυβιάτης θυμάται τον Κίσιγκκερ να διαμαρτύρεται στον Καραμανλή για τις αντιδράσεις της ομογένειας προς το πρόσωπό του. «Ο Καραμανλής, γυρίζοντας την πλάτη προς τον Κίσιγκκερ και μιλώντας προς τον Φορντ, αλλά απαντώντας στις διαμαρτυρίες που μόλις είχαν διατυπωθεί από τον Αμερικανό ΥΠΕΞ, είπε: "They are American citizens, they can do whatever they want" (Είναι Αμερικανοί πολίτες, μπορούν να κάνουν ό,τι θέλουν)».

Αμυντικές συμφωνίες
Στις αρχές του 1975 είχε ενεργοποιηθεί η διαδικασία για αναθεώρηση των ελληνοαμερικανικών αμυντικών συμφωνιών, υπό το πρίσμα των νέων δεδομένων στις διμερείς σχέσεις. Ο Δημήτρης Μπίτσιος, στο βιβλίο του «Πέρα από τα σύνορα 1974-1977», υπογραμμίζει σχετικά ότι «οι ελληνο-αμερικανικές σχέσεις είχαν περάσει από τη δοκιμασία της ανοχής που η Ουάσινγκτον είχε επιδείξει έναντι της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο. Συνεπώς, ο Καραμανλής χαράσσοντας τους σκοπούς των διαπραγματεύσεων καθόρισε ότι από τις στρατιωτικές διευκολύνσεις των Αμερικανών θα διетηρούντο μόνον εκείνες που συνέβαλλαν στις αμυντικές ανάγκες της Ελλάδας». Ακολούθησαν σκληρές διαπραγματεύσεις ανάμεσα σε Αθήνα και Ουάσινγκτον για το πλαίσιο της νέας

αμυντικής συμφωνίας και την πρόβλεψη για την οικονομική βοήθεια ως τον τρόπο που βρήκε ο Χένρι Κίσιγκκερ για να παρακάμψει το εμπάργκο στην προμήθεια όπλων προς την Τουρκία, που είχε επιβάλει το αμερικανικό Κογκρέσο επειδή οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις είχαν χρησιμοποιήσει κατά την εισβολή παράνομα αμερικανικό οπλισμό που τους είχε δοθεί για τους σκοπούς του ΝΑΤΟ.

Η ελληνική κυβέρνηση αντέδρασε με διακοπή των διαπραγματεύσεων με τις ΗΠΑ. «Ήταν εντελώς ανοικτή η τακτική της αμερικανικής διπλωματίας να διαπραγματευτεί παράλληλα με την Ελλάδα και την Τουρκία νέες αμυντικές Συμφωνίες και να τις χειρίζεται με άλλα μέτρα νέα αμυντική συμφωνία, που συνοδευόταν από υποχρέωση των ΗΠΑ να καταβάλουν στην Τουρκία ένα δισεκατομμύριο δολάρια σε βάθος τετραετίας. Ο Δημήτρης Μπίτσιος περιγράφει αυτή την αμερικανοτουρκική

Συνουμία του Δημήτρη Μπίτσιου, υπουργού Εξωτερικών της Ελλάδας, με τον Χένρι Κίσιγκκερ στις Βρυξέλλες τον Μάιο του 1975, πριν από τη σύνοδο του ΝΑΤΟ.

Ο πανίσχυρος Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών θεωρούσε ότι η επιρροή του ελληνοαμερικανικού λόμπι έθετε εμπόδια στην προώθηση της πολιτικής που επιθυμούσε.

συνουμίας. Και ενώ στις αρχές του 1976 η διαδικασία εισήλθε στο στάδιο τελικής επισκόπησης των συμφωνηθέντων, αποκαλύφθηκε ότι παράλληλα εξελίσσονταν διαπραγματεύσεις ανάμεσα στις ΗΠΑ και στην Τουρκία για νέα αμυντική συμφωνία, που συνοδευόταν από υποχρέωση των ΗΠΑ να καταβάλουν στην Τουρκία ένα δισεκατομμύριο δολάρια σε βάθος τετραετίας. Ο Δημήτρης Μπίτσιος περιγράφει αυτή την αμερικανοτουρκική

αμυντική συμφωνία και την πρόβλεψη για την οικονομική βοήθεια ως τον τρόπο που βρήκε ο Χένρι Κίσιγκκερ για να παρακάμψει το εμπάργκο στην προμήθεια όπλων προς την Τουρκία, που είχε επιβάλει το αμερικανικό Κογκρέσο επειδή οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις είχαν χρησιμοποιήσει κατά την εισβολή παράνομα αμερικανικό οπλισμό που τους είχε δοθεί για τους σκοπούς του ΝΑΤΟ.

Η ελληνική κυβέρνηση αντέδρασε με διακοπή των διαπραγματεύσεων με τις ΗΠΑ. «Ήταν εντελώς ανοικτή η τακτική της αμερικανικής διπλωματίας να διαπραγματευτεί παράλληλα με την Ελλάδα και την Τουρκία νέες αμυντικές Συμφωνίες και να τις χειρίζεται με άλλα μέτρα νέα αμυντική συμφωνία, που συνοδευόταν από υποχρέωση των ΗΠΑ να καταβάλουν στην Τουρκία ένα δισεκατομμύριο δολάρια σε βάθος τετραετίας. Ο Δημήτρης Μπίτσιος περιγράφει αυτή την αμερικανοτουρκική

αμυντική συμφωνία και την πρόβλεψη για την οικονομική βοήθεια ως τον τρόπο που βρήκε ο Χένρι Κίσιγκκερ για να παρακάμψει το εμπάργκο στην προμήθεια όπλων προς την Τουρκία, που είχε επιβάλει το αμερικανικό Κογκρέσο επειδή οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις είχαν χρησιμοποιήσει κατά την εισβολή παράνομα αμερικανικό οπλισμό που τους είχε δοθεί για τους σκοπούς του ΝΑΤΟ.

κόπτη απέναντι στην πολιτική του είχε φθάσει στα όριά της», έφερε αποτελέσματα, καθώς ο Κίσιγκκερ αντιλήφθηκε ότι είχε έρθει η ώρα των καθαρών λογαριασμών». Σε συνάντηση με τον τότε πρόεδρο της Ελλάδας στην Ουάσινγκτον, ο Αμερικανός υπουργός Εξωτερικών έκανε μια σημαντική δήλωση προκειμένου να κατευνάσει τις ανσυχίες της Αθήνας: «Αν εννοείτε τη χρήση στρατιωτικής δύναμης, θ' αντιταχθούμε και θα σας υποστηρίξουμε», αναφέρει στο βιβλίο του ο Δημήτρης Μπίτσιος. Η Αθήνα, έχοντας αναπροσαρμόσει τη στρατηγική της στα νέα δεδομένα, έθεσε δύο στόχους: να εξασφαλισθούν γραπτές διαβεβαιώσεις ότι οι ΗΠΑ θα παρημποδίζαν επιθετική δράση της Τουρκίας στο Αιγαίο και, παράλληλα, να εξασφαλιστεί βοήθεια 700 εκατ. δολαρίων ως αντιστάθμισμα της βοήθειας που προέβλεπε η συμφωνία με την Τουρκία, προκειμένου να διατηρηθεί η ισορροπία δυνά-

μεων στο Αιγαίο. Στις 15 Απριλίου του 1976 υπεγράφη στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ το κείμενο που καθόριζε το πλαίσιο της αμυντικής συνεργασίας Ελλάδας - ΗΠΑ για τα επόμενα τέσσερα χρόνια, με μια σειρά από πρόνοιες για τη λειτουργία των αμερικανικών βάσεων και την πρόβλεψη για παροχή στρατιωτικής βοήθειας 700 εκατ. δολαρίων σε διάστημα τεσσάρων ετών.

Είχε προηγηθεί επιστολή του Χένρι Κίσιγκκερ προς τον Δημήτρη Μπίτσιου, στην οποία ο Αμερικανός υπουργός εγγράφως ικανοποιούσε τη διεκδίκηση της Αθήνας και δήλωνε σχετικά με τη στάση των ΗΠΑ έναντι διενέξεων στην Ανατολική Μεσόγειο και στο Αιγαίο ότι «οι Ηνωμένες Πολιτείες θα αντιτάσσοντο ενεργά και απροσχημάτιστα στην επίδειξη από την μια ή την άλλη πλευρά στρατιωτικής επιλύσεως και θα καταβάλουν μείζονα προσπάθεια για να παρεμποδίσουν τέτοια εξέλιξη των πραγμάτων».

1. Η ΑΜΦΙΛΕΓΟΜΕΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΧΕΝΡΙ ΚΙΣΙΝΓΚΕΡ

Μέσο: . . . . . ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ημ. Έκδοσης: . . . 01/12/2023 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 01/12/2023

Σελίδα: 4

Ο ρόλος του πριν και κατά τη διάρκεια της εισβολής στην Κύπρο

Ο υπεύθυνος του Γραφείου Κύπρου στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ, Τομ Μπόγιατ, είχε προσπαθήσει να προειδοποιήσει τον υπουργό Εξωτερικών Χένρι Κισινγκερ στην Κύπρο που κατέληξαν στο πραξικόπημα κατά του Μακαρίου, όμως όχι μόνο δεν εισακούσθηκε, αλλά τελικά πλήρωσε τη γνώση, εμπειρία και ορθή εκτίμηση των δεδομένων με την απομάκρυνση από το αξίωμά του.

Στη συνέχεια, αρμόδια επιτροπή του Κογκρέσου τον κάλεσε να καταθέσει, αλλά τη σχετική διαδικασία παρεμπόδισε ο Κισινγκερ. Αυτό που εξόργισε τον «μάγο» της διπλωματίας ήταν η επιστολή διαφωνίας –dissent memorandum– που συντάχθηκε και απέστειλε ο Μπόγιατ και η οποία αποτελούσε μια εμπειροστατωμένη κριτική της πολιτικής των ΗΠΑ στο θέμα, αρχής γενομένης από τα τέλη του 1973.

Ο Μπόγιατ μιλούσε για τεράστια αποτυχία σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής αλλά και συλλογής και αξιοποίησης πληροφοριών, με την έννοια ότι η CIA από τη μια δεν είχε κάνει

σωστή αποτίμηση της κατάστασης και από την άλλη στελέχη της βρίσκονταν υπερβολικά κοντά στον Ιωαννίδη.

Αλλά και μετά το πραξικόπημα η στάση του Κισινγκερ επηρέασε τις εξελίξεις. Ο Μπόγιατ, ένας εξαιρετικός διπλωμάτης που έχαιρε εκτίμησης στη διπλωματική κοινότητα και διετέλεσε πρόεδρος της Ένωσης Αμερικανών Διπλωματών, τονίζει ότι ήταν λάθος –και απόρροια της προσέγγισης του Κισινγκερ– να μη στηρίξουν οι ΗΠΑ τον Μακάριο. Αυτό συνέβη γιατί ο επικεφαλής του Στέιτ Ντιπάρτμεντ όχι μόνο δεν συμπαθούσε τον πρόεδρο της Κύπρου και την ανεξάρτητη πολιτική του, αλλά πίστευε και ότι οι κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας μπορούσαν, παρά τη συγκρουσιακή σχέση τους, να διαχειριστούν την κατάσταση στην Κύπρο μόνες τους, χωρίς «εξωτερικές» παρεμβάσεις, ακολουθώντας το παράδειγμα των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης. Αυτό, ανέφερε ο Μπόγιατ, ήταν μάλλον παρανοϊκό για όποιον γνώριζε την περιοχή και τις δύο χώρες.

«Η πολιτική μας ήταν ασαφής και άρα όχι πειστική από τη στιγμή που σε πολιτικό επίπεδο η Ουάσινγκτον δεν είχε προβεί στις αναγκαίες κινήσεις που θα έστάναν το κηρό μήνυμα που έπρεπε να είχε σταλεί – καταγγέλλια τις ανατροπές του Μακαρίου από την ελληνική χούντα και επι-

Ο υπεύθυνος του Γραφείου Κύπρου στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ, Τομ Μπόγιατ, σε επιστολή του –που αγνοήθηκε– προέτρεπε τον Κισινγκερ να κινηθεί άμεσα για να αποτραπεί ο «Αττίλας 2».

μονή υπέρ της επιστροφής του». Ο Μπόγιατ στην επιστολή δεν εξηγούσε μόνο τα λάθη που έκανε η αμερικανική διπλωματία, αλλά προέτρεπε τον Κισινγκερ να προβεί άμεσα σε κινήσεις για να αποτραπεί ο «Αττίλας 2», τις

Χένρι Κισινγκερ και Αρχιεπίσκοπος Μακάριος στη Λευκωσία τον Μάιο του 1974.

οποίες ο Κισινγκερ δεν έκανε ποτέ.

Οπλισμένος με εμπειρία και βαθιά γνώση της Κύπρου αλλά και της περιοχής, ο Μπόγιατ ετοίμασε εγκαίρως ενημερωτικά σημειώματα προς την πρεσβεία

στην Αθήνα προτρέποντας τον τότε πρόεδρο στην ελληνική πρωτεύουσα, Χένρι Τάσκα, να καταστήσει σαφές στον στρατηγό Ιωαννίδη ότι η Ουάσινγκτον ήταν αντίθετη με οποιαδήποτε κίνηση στην Κύπρο, καθώς αυτή θα προκαλούσε εισβολή της Τουρκίας στο νησί.

Τα σημειώματα άργησαν να αποσταλούν, ενώ το τηλεγράφημα που τελικά εστάλη περιείχε τρεις κύριες οδηγίες: 1) Δεν έχει σημασία ποιος είναι πρωθυπουργός ή υπουργός Εξωτερικών ή Άμυνας στην Ελλάδα, η κυβέρνηση της χώρας βρίσκεται υπό τον ουσιαστικό έλεγχο του στρατηγού Ιωαννίδη και υπό αυτό το πρίσμα εάν δεν μιλάμε σε αυτόν δεν περνάμε τις θέσεις μας στην ελληνική πλευρά, 2) εάν η Ελλάδα κινηθεί κατά του Μακαρίου και εγκαθιδρύσει στη Λευκωσία μια κυβέρνηση που θα τελεί υπό τις οδηγίες της Αθήνας, η Τουρκία θα εισβάλει, και 3) η εξέλιξη αυτή δεν υπηρετεί το συμφέρον καμίας πλευράς, και γι' αυτό οι ΗΠΑ πρέπει να καταστήσουν απόλυτα σαφές στον Ιωαννίδη και τους συνερ-

γάτες του ότι η Ουάσινγκτον είναι απόλυτα αντίθετη σε μια ελληνική παρέμβαση και ανατροπή του Μακαρίου.

Από τη στιγμή που οι ΗΠΑ δεν είχαν πάρει ισχυρή και ξεκάθαρη θέση, η διπλωματική αποστολή του υφυπουργού Εξωτερικών Τζο Σίσκο που ακολούθησε το πραξικόπημα με στόχο να αποτρέψει μια τουρκική εισβολή ήταν καταδικασμένη.

Όταν ο Σίσκο έφθασε στην Αγκυρα πήγε με άδεια χέρια. Δεν είχε μαζί του κάποια σοβαρή συμβιβαστική πρόταση, με αποτέλεσμα να γίνεται απλώς μια έκκληση προς τους Τούρκους να μην εισβάλουν, χωρίς όμως να τους δίνεται μια σοβαρή εναλλακτική.

Όσο για την επιλογή του Κισινγκερ να μην πάει ο ίδιος στην Αγκυρα και την Αθήνα, ο Μπόγιατ εκτιμά ότι το έκανε γιατί θεώρησε ότι η αποστολή ήταν καταδικασμένη και η τουρκική εισβολή δεδομένη. «Εάν έκρινε ότι υπήρχαν πιθανότητες επιτυχίας θα είχε πάει ο ίδιος και αυτό πιστεύουμε όλοι όσοι είχαμε εμπλακεί στις εξελίξεις».

1923

Γέννηση του Χένρι Άλφρεντ Κισινγκερ στο Φορτ της Γερμανίας, από οικογένεια ορθόδοξων Εβραίων. Ως νεαρό αγόρι φιλοκοπέιται από τις συμφορές της πιλετρικής νεολαίας.

1938

Η οικογένεια Κισινγκερ διαφεύγει από τις ναζιστικές διώξεις και μεταναστεύει, μέσω Λονδίνου, στις ΗΠΑ. Ο Χένρι αλλάζει το όνομά του σε Χένρι και πολιορκιάρεται Αμερικανός υπήκοος το 1943.

1943

Αποκτά την αμερικανική υπηκοότητα. Υπηρετεί στον στρατό των ΗΠΑ και στη μεταπολεμική κατοική διοίκηση της Γερμανίας.

1954

Του απονέμεται διδακτορικό στην Ιστορία, στη Φιλοσοφία και τις Διεθνείς Σχέσεις από το Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ, από το οποίο αποφοίτα.

1955-68

Υπηρετεί ως σύμβουλος σε θέματα ασφαλείας και στρατηγικής στις κυβερνήσεις των Λίτζεντσαουερ, Κένεντι και Τζόνσον.

1969-73

Σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας του προέδρου Ρίτσαρντ Νίξον. Οι επικριτές κατηγορούν οργάνωρα τον Κισινγκερ για «εγκλήματα πολέμου» – για τον βομβαρδισμό της Καμπατζής από τις ΗΠΑ, σε μια επέκταση του πολέμου του Βιετνάμ.

Η ισχύς πάνω από την ιδεολογία

Φτάνοντας τη Realpolitik στα άκρα, κατηγορήθηκε για κυνισμό και αμοραλισμό

Του ΜΑΝΩΛΗ ΚΟΥΜΑ*

1 Ποια θέση κατείχε ο Χένρι Κίσινγκερ στην προεδρία Νίξον;

Όταν κέρδισε τις προεδρικές εκλογές του 1968 ο υποψήφιος του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος Ρίτσαρντ Νίξον, ο Χένρι Κίσινγκερ, έχοντας ήδη κατοχυρώσει τη φήμη ειδήμονα των διεθνών σχέσεων και της εξωτερικής πολιτικής, διορίστηκε σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας των ΗΠΑ – επρόκειτο για ένα ιδιαίτερα κρίσιμο πόστο όσον αφορά τη διαμόρφωση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας κατά τη μεταπολεμική εποχή. Τον Σεπτέμβριο του 1973 ο Κίσινγκερ ανέλαβε χρέη υπουργού Εξωτερικών, μια θέση την οποία διατήρησε και μετά την παραίτηση του Νίξον από την αμερικανική προεδρία το καλοκαίρι του 1974 λόγω του σκανδάλου Γουότερгейт.

2 Ποια ήταν η σχέση του Κίσινγκερ με τον Νίξον;

Ο Κίσινγκερ ήταν πρόσωπο της απολύτου εμπιστοσύνης του Νίξον. Κάτι τέτοιο πιστοποιείται και από τα κρίσιμα πόστα που ανέλαβε ο Κίσινγκερ κατά τη διάρκεια της πρώτης και δεύτερης προεδρίας του το 1969-1974. Εξάλλου, οι δύο άνδρες ήταν φορείς παρόμοιων αντιλήψεων όσον αφορά τη λειτουργία του διεθνούς συστήματος, αλλά και τη θέση των Ηνωμένων Πολιτειών σε αυτό και παραμένει γεγονός ότι η προεδρία Νίξον με κύριο σύμβουλό της επί εξωτερικών θεμάτων τον Κίσινγκερ, εμφανιζόταν από μια διαφορετική αντίληψη όσον αφορά τις διεθνείς σχέσεις της ψυχροπολεμικής εποχής. Δεν θα πρέπει να λησμονείται ότι ο Κίσινγκερ, όπως και Νίξον, είχε μια συγκεντρωτική αντίληψη για τη διπλωματία.

3 Ποιες ήταν οι αντιλήψεις του Κίσινγκερ για τη διεθνή πολιτική;

Ο Κίσινγκερ υπήρξε ο πιο γνωστός ίσως θιασώτης της Realpolitik στην εποχή μας, σε βαθμό να κατηγορηθεί επανειλημμένως για κυνισμό και αμοραλισμό. Για τον λόγο αυτό, άλλωστε, η απονομή του Νομπέλ Ειρήνης στον Κίσινγκερ το 1973 για τη συνδρομή του στον τερματισμό του πολέμου του Βιετνάμ έτυχε εντονότατης (και όχι αδικαιολόγητης) κριτικής. Σε κάθε περίπτωση, ο Κίσινγκερ πρότασε την ισχύ έναντι της ιδεολογίας – εξάλλου ο ίδιος πρόβαλε την ανάγκη αποϊδεολογικοποίησης του Ψυχρού Πολέμου.

Με τον πρόεδρο Νίξον στο Κρεμλίνο τον Μάιο του 1972. Ο Κίσινγκερ ήταν σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνος για την προσέγγιση της Ουάσινγκτον με τη Μόσχα.

Η διατήρηση της σχέσης με την Αθήνα, μετά τον «πόλεμο των Εξι Ημερών», αποδείχθηκε βασική προτεραιότητα του Αμερικανού διπλωμάτη, ο οποίος αγνόησε ότι στην εξουσία ήταν η κούνια.

Έχοντας συγγράψει μια εξαιρετική διατριβή για τη διαδικασία μετάβασης στη μεταναπολεόντεια εποχή και έχοντας αναδειχθεί ως ένας από τους εμβριθείς μελετητές του συστήματος ισορροπίας δυνάμεων που επικράτησε στην Ευρώπη μετά τη Συνθήκη της Βιέννης (1815), ο Κίσινγκερ πίστευε ότι το διπολικό σύστημα εγκυμονούσε κινδύνους για τη διεθνή ειρήνη, αλλά και τα ευρύτερα συμφέροντα των ΗΠΑ. Αντίθετα, ήταν πεπεισμένος ότι η μετεξέλιξη του διεθνούς συστήματος σε πολυπολικό ήταν προορισμένη να συμβάλει στην παγκόσμια σταθερότητα. Προς αυτήν την κατεύθυνση προσπάθησε να κινηθεί το 1968-1974 (αλλά και αργότερα) ως ο ιθύνων νους της αμερικανικής εξωτερικής πολι-

τικής, αναλαμβάνοντας κρίσιμες πρωτοβουλίες για τη διεθνή ύφεση (détente).

Δεν θα πρέπει, λοιπόν, να προξενεί εντύπωση το γεγονός ότι ο Κίσινγκερ ήταν σε μεγάλο βαθμό υπεύθυνος για την αποκατάσταση των σχέσεων των ΗΠΑ με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας – επρόκειτο για μια πράγματι εντυπωσιακή επιτυχία του Λευκού Οίκου, με την οποία άλλαξε η παγκόσμια ισορροπία ισχύος εις βάρος της Σοβιετικής Ενωσης – αλλά και για την προσέγγιση με την ίδια τη Μόσχα, που επέλθε λίγους μήνες αργότερα.

4 Για ποιον λόγο ο Κίσινγκερ τήρησε ευνοϊκή στάση έναντι της δικτατορίας στην Ελλάδα;

Η Ελλάδα, όπως άλλωστε και η Τουρκία, έπαιζε σημαντικό ρόλο όσον αφορά την προώθηση των στρατηγικών συμφερόντων των ΗΠΑ, αλλά και γενικότερα του δυτικού κόσμου κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Μετά το 1967, η στρατηγική σημασία της Ελλάδας για τις ΗΠΑ αναβαθμίστηκε σημαντικά, σε μια χρονική συγκυρία κατά την οποία η δικτατορία των συνταγματαρχών είχε μόλις καταλάβει την εξουσία.

Ήταν η εποχή που ξέσπασε ο τρίτος κατά σειρά αραβοϊσραηλινός πόλεμος, γνωστός ως «πό-

λεμος των Εξι Ημερών», και αποδείχθηκε πόσο κρίσιμες ήταν οι αμερικανικές βάσεις στην Ελλάδα για τον ανεφοδιασμό και την ενίσχυση του Ισραήλ. Εκτοτε, βασική προτεραιότητα του Κίσινγκερ ήταν η διατήρηση των σχέσεων με την Αθήνα. Το γεγονός ότι στην εξουσία βρισκόταν ένα δικτατορικό καθεστώς, που είχε διεθνώς κατηγορηθεί (και δικαίως) για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων δεν είχε ιδιαίτερη σημασία για έναν πολιτικό με τις ακραία ρεαλιστικές θέσεις που εξέφραζε ο Κίσινγκερ. Αλλά και η δικτατορία του Γεωργίου Παπαδόπουλου, παρά τις περί του αντιθέτου απόψεις που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς, επεδίωκε την καλλιέργεια των δεσμών με την Ουάσινγκτον, επιτρέποντας μεταξύ άλλων στους Αμερικανούς τόσο το 1967 όσο και το 1973 (όταν ξέσπασε ο πόλεμος του Γιουμ Κιπούρ) να χρησιμοποιήσουν τις βάσεις για την υποστήριξη του Ισραήλ. Ως προς τούτο, οι επιστημονικές μελέτες που έχουμε πλέον στη διάθεσή μας από έγκριτους ιστορικούς και ερευνητές, όπως ο Αλέξης Παπακελάς, ο Λεωνίδας Καλλιβρετάκης, ο Σωτήρης Ριζάς, ο Γιάννης Σακκάς και ο Ιωάννης Τζώρτζης δεν αφήνουν την παραμικρή αμφιβολία.

5 Ποιος ήταν ο ρόλος του Κίσινγκερ στο Κυπριακό;

Για τον Κίσινγκερ βασική προτεραιότητα των ΗΠΑ στην Ανατολική Μεσόγειο έπρεπε να είναι η διατήρηση της συνοχής της Νότιας Πέτρας του ΝΑΤΟ και κατ'επέκταση η αποφυγή ενός ελληνοτουρκικού πολέμου, που όμως θεωρείτο πιθανό να ξεσπάσει λόγω του Κυπριακού. Είναι εξάλλου επιστημονικά τεκμηριωμένο ότι ο υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ δεν θεωρούσε ότι η κατοχή του ενός τρίτου της Κυπριακής Δημοκρατίας από τα τουρκικά στρατεύματα αντιστρατεύοντα τα αμερικανικά συμφέροντα. Οπωσδήποτε, πολλά έχουν επιωθεί για τον παρασκηνιακό ρόλο του Κίσινγκερ στην προετοιμασία της τουρκικής εισβολής του 1974, δίχως όμως να έχει αποδειχτεί ότι ο τότε ισχυρός άνδρας του Στέιτ Ντιπάρτμεντ είχε πράγματι ενεργό εμπλοκή. Το βέβαιο είναι ότι όταν εκδηλώθηκε η τουρκική εισβολή, δεν έκανε τίποτα για να την αποτρέψει.

* Ο κ. Μανώλης Κούμας είναι επίκουρος καθηγητής Ιστορίας Διεθνών Σχέσεων του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ηταν πλειμπόι ή έδειχνε απλά γήινος;

Ηταν ο Χένρι Κισινγκκερ ένας πλειμπόι αξιώσεων με πλούσια ερωτική ζωή ή παρτούσε τις μεγάλες στας με τις οποίες έβγαине σύζυγες έπειτα από κάποιο τηλεώνημα του εκάστοτε προέδρου;

Στο ερώτημα αυτό επιχειρεί να απαντήσει χθεσινό άρθρο της εφημερίδας «Ουάσιγκτον Ποστ» (Washington Post) και η απάντηση κλίνει μάλλον προς το δεύτερο σκέλος. Στην ανάλυσή του, ο συντάκτης Τιμοθι Μπέλα περιγράφει το πρώτο ραντεβού του Κισινγκκερ με την ηθοποιό Ζα Ζα Γκαμπόρ, την οποία του είχε άλλωστε προζενέψει ο πρόεδρος των ΗΠΑ, Ρίτσαρντ Νίξον.

Η ουγγρικής καταγωγής Αμερικανίδα, που κυριάρχησε στην κοσμική ζωή των ΗΠΑ τις δεκαετίες 1950-70 και παντρεύτηκε εννιά φορές, γνώρισε τον Κισινγκκερ σε ένα επίσημο δείπνο στον Λευκό Οίκο το 1970. Όλο το βράδυ εκείνη εκθειάζε το μυλό του και όταν την πήγε σπίτι της στο Μπέβερλι Χιλς τον κάλεσε για ένα ποτό. Καθώς έσκυψε να τη φιλήσει, άρχισε να κτυπάει το μπίπερ του. Ηταν ο πρόεδρος.

Ο σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας όχι απλώς τράπηκε σε φυγή, αλλά στη βιασύνη του τράκαρε το αυτοκίνητο, το οποίο μάλιστα ανήκε στον Νίξον. «Τα θαλάσσωσε στο φιλί εκείνον», εκμυστηρεύτηκε σε συνέντευξή της, το 1987, στην εκπομπή του Ντέιβιντ Λέτμερμαν. Το περιστατικό είναι ενδεικτικό των σχέσεών του με τις γυναίκες, αφού εκ πρώτης όψews φαινόταν ότι του άρεσε το φλερτ, στην πραγματικότητα, όμως, η άμεση προτεραιότητά του ήταν πάντα η δουλειά του.

Πώς βγήκαν οι φήμες

Μπορεί να του είχε αποδοθεί το παρατσούκλι «ο πλειμπόι της Δυτικής Πτέρυγας» και να διατηρούσε φιλικές με τον εκδότη του ομώνυμου περιοδικού, Χιου Χέφνερ, όμως η ηθοποιός Μάρσα Μερτίνκο ανέφερε ότι «πάντα ήταν σπίτι της πριν από τα μεσάνυχτα», γιατί πάντα υπήρχε μια κρίση στην αμερικανική εξωτερική πολιτική και ο Κισινγκκερ έπρεπε να βρίσκεται αλλού.

Πολλοί ήταν εκείνοι που αμφισβήτησαν κατά πόσον ήταν όντως ένα ανορθόδοξο σύμβολο του σεξ ή απλώς υιοθέτησε ευχαρίστως τον τίτλο επειδή του άρεσε. Υπεύθυνη για τη φήμη αυτή θεωρείται η Σάλι Κουίν της «Ουάσιγκτον Ποστ». Σε ένα πάρτι τον ηλπίασε και τον ρώτησε: «Είσαι παίκτης, έτσι δεν είναι;».

Η αμφίσημη απάντηση που έδωσε και το ρεπορτάζ που έγραψε η Κουίν άλλαξαν το αφήγημα στην Ουάσιγκτον και οι δημοσιογράφοι άρχισαν να ενδιαφέρονται περισσότερο για τις γυναίκες με τις οποίες συσχετιζόταν παρά για τις απόψεις του στην εξωτερική πολιτική. Παχουλός, με γκριζά μαλλιά και βαυαρέζικη προφορά στα αγγλικά, φάνηκε να απολαμβάνει το νέο ενδιαφέρον που εξασφάλισε από τον Τύπο. «Με έκανες αυτό που είμαι σήμερα», είπε σε ανύποπτο χρόνο στην Κουίν. «Ο μόνος ενδιαφέρων άνδρας στην κυβέρνηση Νίξον», είχε αποφανθεί η φεμινίστρια Γκλόρια Στάνιερ.

Την εποχή που ο Χέφνερ δημοσίευσε δημοσκοπήσεις στην οποία εμφανιζόταν ο πιο ποθητός άνδρας από τα κουνελάκια

του περιοδικού, ο διπλωμάτης διατηρούσε σχέση με την Τζιλ Σεντ Τζον, ηθοποιό γνωστή ως το πρώτο κορίτσι του Τζέιμς Μποντ.

Το ζευγάρι φιλοξενήθηκε σε όλα τα ταμπλόιτ πρωτοσέλιδα, όταν κατά λάθος μπήκε σε λειτουργία ο συναγερμός επειδή έκαναν μπάνιο στην πισίνα της έπαυλίσ της στο Κόλιγουντ αργά το βράδυ. «Τι περιμένετε; Της μάθαινα σκάκι», απάντησε στις φήμες ο Κισινγκκερ, ενώ και οι δύο διέψευσαν τις πληροφορίες ότι είχαν παντρευτεί κρυφά.

«Πάντα ήταν τετράγωνος»

Οι άνθρωποι που τον ήξεραν καλά πιστεύουν, πάντως, ότι ουδέποτε υπήρξε πλειμπόι. «Ποτέ, ποτέ, ποτέ!» διεκήρυνε

Με τη δεύτερη σύζυγό του, Νάνσι Μαγκίνες, το 1973, κατά την έξοδό τους σε κλαμπ στην Ουάσιγκτον.

Πολλοί ήταν εκείνοι που αμφισβήτησαν κατά πόσον ήταν όντως ένα ανορθόδοξο σύμβολο του σεξ ή απλώς υιοθέτησε ευχαρίστως τον τίτλο επειδή του άρεσε.

Ξε η νύφη του, Λενόρ Φλάιτσερ Ράικ, το 1974 στην εφημερίδα «Νιου Γιορκ Ποστ». Ο συνταξιούχος καθηγητής του Χάρβαρντ Καρλ Φρίντριχ συμφωνεί ότι ο Κισινγκκερ δεν μπορούσε να ανακατεύει τα πράγματα. Κατά τη γνώμη του, αυτό που συνέβη είναι πως ο Νίξον του είπε ότι πρέπει να έχει και κάποια ανθρώπινη ιδιότητα για να μοιάζει πιο γήινος. «Εναρμονίστηκε με το αίτημά του, επειδή ήταν υπάκουος».

Ακόμη και οι φίλοι του συμφωνούν ότι ο Κισινγκκερ δεν ήταν φτιαγμένος για ερωτικές σχέσεις. «Η άποψη του Χένρι για το σεξ ήταν ότι πρέπει να επιβραδύνει το αυτοκίνητό του όταν σε πάει σπίτι σου», ήταν το πικρόχολο σχόλιο της κοσμικής κουτσομπόλας στην Ουάσιγκτον Μπάρμπαρα Χάουαρτ το 1974.

Πέντε χρόνια αφού του παντρεύτηκαν, η Νάνσι Μαγκίνες προσπαθούσε να θυμηθεί τη θητεία του ως πλειμπόι σε συνέντευξή της στην «Ουάσιγκτον Ποστ». Το μόνο που κατάφερε ήταν να ξεπιάσει σε γέλια στην ιδέα: «Ο Χένρι είναι τόσο τετράγωνος. Πάντα ήταν τετράγωνος».

1. Η ΑΜΦΙΛΕΓΟΜΕΝΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΧΕΝΡΙ ΚΙΣΙΝΓΚΕΡ

Μέσο: . . . . . ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ημ. Έκδοσης: . . .01/12/2023 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .01/12/2023

Σελίδα: 5

Θάνος Βερέμης, ομότιμος καθηγητής ΕΚΠΑ

Η γνωριμία μου με τον Κίσιγγκερ

Τον **Χένρι Κίσιγγκερ** τον γνώρισα στο συνέδριο της Δέσπης Μπίλντερμπεργκ τον Ιούνιο του 1999 στην Πορτογαλία (Σίντρα). Καθίσαμε για μεσημεριανό γεύμα στο ίδιο τραπέζι μαζί με τον αειμνηστο Γιάννο Κρανιδιώτη και τον καλέσαμε για ομιλία στην Ελλάδα. Αρνήθηκε λέγοντας ότι δεν είχε αποφασίσει να τελειώσει τη ζωή του.

Ασκήσε κριτική στον Κωνσταντίνο Καραμανλή επειδή μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο δεν δέχτηκε «τη μόνη λύση για το Κυπριακό που ήταν η διχοτόμηση της νήσου».

Τού είπα ότι δεν υπήρχε Έλληνας ηγέτης που θα αποδεχόταν την κατοχή της Κύ-

πρου από τους Τούρκους. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ξεπερνούσε σε ευφυΐα τους περισσότερους συνέδρους και ο Ρίτσαρντ Χόλμμπρουκ στεκόταν προσοχή μπροστά του. Όμως ο κυνισμός του δεν κέρδιζε γι' αυτόν φίλους.

Ήταν πρόθυμος να θυσιάσει το συμφέρον μεμονωμένων χωρών έναντι της προσωπικής του αντίληψης για το συνολικό κέρδος και την ισορροπία δυνάμεων.

Μίλησε τότε για το παλαιστινιακό ζήτημα και τον ρόλο του στην ειρήνευση.

Σκέφτηκα τότε ότι ένα από τα ζητήματα που απασχόλησε το κράτος του Ισραήλ επί Μπεν Γκουριόν και Γκόλντα Μέιρ ήταν η ενδοτικότητα των Εβραίων στη ναζιστική καταπίεση. Το νέο τους κράτος θεωρούσαν ότι κατασκεύασε ένα είδος ανθρώπου που θα αντισταθεί σε κάθε απειλή. Ο Κίσιγγκερ ανήκε στην περασμένη γενιά, ή έτοιμους τουλάχιστον πίστευαν οι νέοι Ισραηλινοί.

Η διεθνής πολιτική που ασκούσε ο Κίσιγγκερ ήταν συνεπής με τη φιλοσοφία για τη διπλωματία που εκπέμπε η

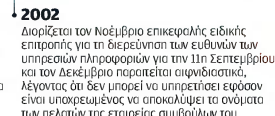
διδασκαρική του διατριβή και κυκλοφόρησε αργότερα με τον τίτλο «A world restored». Διαπραγματεύεται το νοικοκύρεμα της Ευρώπης μετά τους ναπολεόντιους πολέμους εις βάρος κάθε επαναστατημένου λαού, όπως οι Έλληνες του 1821. Ηρώας του Κίσιγγκερ ήταν ο καγκελάριος της Αυστρίας Μέτερνικ και σε άλλο του έργο ο Μπίσμαρκ. Ήταν εκθρόνιστος της αταξίας και των επαναστατικών ιδεών που την προκαλούσαν. Ήταν ο διπλωμάτης του 1815 και του 1989. Ήταν πρόθυμος να θυσιάσει το συμφέρον μεμονωμένων χωρών έναντι της προσωπικής του αντίληψης για το συνολικό κέρδος και την ισορροπία δυνάμεων.

1973-77
Υπουργός Εξωτερικών υπό τον Νίξον έως το Γουότεργκεϊτ το 1974 και στη συνέχεια υπό τον Τζέρολντ Φορντ. Συμμετέχει στη συμφωνία με τη Ρωσία για τα πυρηνικά, προωθεί φιλική γραμμή με βομβαρδισμό της Καμπότζης και του Λάος και κάνει δύο μυστικά ταξίδια στην Κίνα για να συναντηθεί με τον **Τσου Εν Λάι**.

1980
Επιστρέφει στα κοινά ως επικεφαλής της εθνικής επιτροπής του προέδρου Ρέιγκαν για την Κεντρική Αμερική. Ίδρύει την εταιρεία συμβούλων Kissinger Associates.

2002
Διαρίζεται τον Νοέμβριο επικεφαλής ειδικής επιτροπής για τη διερεύνηση των ευθυνών των υπηρεσιών πληροφοριών για την 11η Σεπτεμβρίου και τον Δεκέμβριο προτείνει αιφνιδιαστικό λέγοντας ότι δεν μπορεί να υπηρετήσει ειρήσων είναι υποχρεωμένος να αποκαλύψει τα ονόματα των πελατών της εταιρείας συμβούλων του.

2016
Συμβουλευει τον πρόεδρο **Τραμπ** για τη στελέχωση του υπουργικού συμβουλίου και εμφανίζεται ως διαμεσολαβητής μεταξύ Λευκού Οίκου και Κρεμλίνου.

29 Νοεμ. 2023
Πεθαίνει στο σπίτι του στο Κονέκτικατ σε ηλικία 100 ετών.